

Motion till riksdagen 2009/10:Ub12

av Marie Granlund m.fl. (s)
med anledning av prop. 2009/10:157

Bidragsvillkor för fristående verksamheter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med kompletterande förslag om bidragsvillkor för fristående verksamheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hur systemet för momskompensation till friskolor bör utformas.

Inledning

Såväl de kommunala skolorna som friskolorna är oundgängliga delar av vårt skolsystem. Att det finns olika huvudmän i skolan syftar till att öka mångfalden av pedagogiska modeller, stärka valfriheten för elever och föräldrar och främja engagemang och utveckling. Vår utgångspunkt är att det verkliga ska vara lika villkor mellan kommunala och fristående alternativ i skola och barnomsorg. Det är det enda rimliga förhållningssättet och den väg som leder till ett sammanhållet skolsystem där friskolorna kan integreras på ett bättre sätt i skolverksamheten. Alla skolor, oavsett huvudman, ska tillhöra ett gemensamt nationellt skolsystem. Vi socialdemokrater vill att alla skolor verkligen får samma villkor.

De nu föreliggande förslagen från regeringen innebär ett steg på väg mot lika villkor mellan kommunala och fristående verksamheter. Det är bra att regeringen visar att den inser det orimliga i den tidigare förda politiken där de fristående verksamheterna gynnats av den borgerliga regeringen. Ett sådant exempel är att det nu införs en likabehandling av kommunala och fristående verksamheter vid besparingar under löpande år, något som vi tidigare föreslagit men som avvisats av den borgerliga majoriteten i riksdagen. När det nu återfinns i propositionen är det därför ett välkommet men senkommet förslag.

Fel! Okänt namn på

Trots en del förbättringar återstår dock mycket att göra innan det med fog kan sägas vara lika villkor mellan kommunala och fristående verksamheter, både vad avser rättigheter och skyldigheter. Några av de åtgärder som skyndsamt behöver genomföras redovisas här.

Ytterligare behov av kompletteringar av bidragsvillkoren för fristående skolor

Vi vill införa ett obligatoriskt samråd mellan kommunen och huvudmannen när en fristående skola vill etablera sig. Utgångspunkten ska vara elevens rätt till en utbildning av hög kvalitet och det gemensamma ansvar som alla aktörer, offentliga som privata, har för detta.

Av samrådet ska framgå vid vilken tidpunkt och var i kommunen en etablering är mest lämplig. Om någon part i undantagsfall behöver anmäla en avvikande uppfattning ska den nationella nivån träda in som en oberoende part. För redan etablerade friskolor ska samma insyn, granskning och kvalitetskrav gälla som för alla andra skolor. Samarbetsavtal ska upprättas även med dem. Vi vill se över hur skolpengssystemet kan inordnas i kommunernas resursfördelningssystem för skolan där skärpta kvalitetskrav och etableringsvillkor ingår. Genom ett sådant system med skärpta kvalitetskrav kan det säkerställas att de gemensamma resurserna till skolan används för skolverksamhet. En lag om investeringsskydd ska förhindra att våra gemensamma medel slumpas bort till privata vinstintressen vid avknoppning eller utförsäljning av skolor och förskolor.

En viktig del i kvalitetsarbetet är enligt vår mening personalens rätt och möjligheter att yttra sig om verksamheten. I dag omfattas alla av rätten att meddela uppgifter för publicering, meddelarfrihet. Man är också garanterad anonymitet som meddelare. Offentliga arbetsgivare får inte efterforska vem som lämnat meddelanden för publicering.

En ökande andel av den offentliga verksamheten utförs i dag av privata företag. Privata företag omfattas inte av efterforskningsförbudet, en vital del av meddelarskyddet. Privatanställda kan inte anonymt lämna ut uppgifter om missförhållanden utan att riskera disciplinpåföljd av arbetsgivaren. De anställda måste själva kunna bedöma om missförhållandena är så allvarliga att det är ett anmälningspliktigt ärende, annars riskerar de till och med skadestånd för att ha avslöjat företagshemligheter. Detta är enligt vår mening orimligt.

Hur undervisningen av våra barn och ungdomar fungerar får aldrig betraktas som en företagshemlighet. Vi anser att friskolor ska omfattas av personalens rätt till meddelarskydd. Detta ska vara en förutsättning för att bidrag ska lämnas. Därutöver krävs ny lagstiftning. Vi föreslår att det tillsätts en ny utredning för att grundlagsskydda personalens meddelarskydd inom all offentligt finansierad utbildning.

Momskompensation till fristående verksamheter

I samband med att Sverige gick med i EU 1995 behövde momsreglerna för kommuner och landsting ses över och anpassas till EU:s regelverk. Annars skulle svenska kommuner och landsting inte fullt ut kunna dra nytta av den momsbefrielse som finns på en del tjänster, t.ex. vård, omsorg och undervisning. Lösningen blev den s.k. Ludvikamomsen, där kommunerna enligt en schablon får kompensation från staten. Denna schabloniserade ersättning har i många fall ograverat förts vidare till friskolorna. Andra kommuner har valt att bara kompensera de faktiska momskostnaderna för friskolorna.

Om den faktiska momskostnaden är lägre än schablonen betyder det i praktiken att friskolan får ett extra bidrag och därmed en konkurrensfördel jämfört med kommunala skolor. Det omvända gäller givetvis också, men den situationen är långt mer ovanlig. I Uppsala har man låtit revisionen undersöka hur det ser ut med momskompensationen och kommit fram till att de genomsnittliga momskostnaderna för friskolorna uppgick till mellan 1,6 och 2,8 % beroende på vilken åldersgrupp friskolan riktade sig till, men de kompensades schablonmässigt med 6 %.

Det är bra att regeringen nu vill ta ett grepp om och skapa en enhetlig behandling av friskolornas ekonomiska villkor även i denna del så att konkurrensneutralitet så långt som möjligt ernås. Men för att systemet med schabloner inte ska skapa orättvisa förhållanden krävs att varje friskolas momskostnad är exakt enligt schablonen. Det är därför ett betydligt mer träffsäkert system att ge friskolorna kompensation för de faktiska kostnader de haft. På så sätt undviks en skevhet i resursfördelningssystemet, konkurrensneutralitet i denna del uppnås och friskolorna får inte det ekonomiska incitamentet att undvika momskostnader som ett schablonsystem ger.

Regeringen bör därför återkomma med ett förslag till ändring av lagen i denna del så att faktiska momskostnader för de fristående verksamheterna kompenseras.

Stockholm den 7 april 2010

Marie Granlund (s)

Mikael Damberg (s)

Caroline Helmersson-Olsson (s)

Agneta Lundberg (s)

Jan Emanuel Johansson (s)

Thomas Strand (s)

Louise Malmström (s)

Peter Hultqvist (s)